Feenstra, Y.

Beschouwingen over de ontwikkeling van handel...

Amsterdam

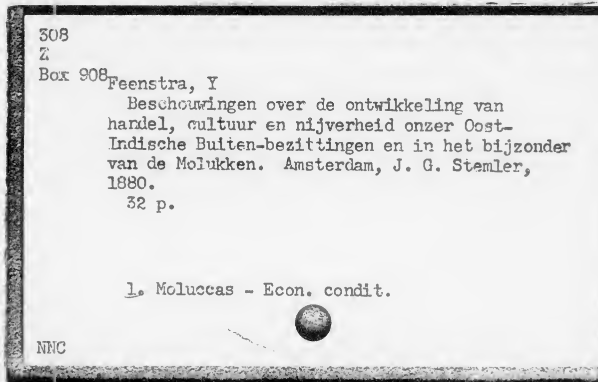
1880

97-84218-22
MASTER NEGATIVE #

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DIVISION

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

ORIGINAL MATERIAL AS FILMED - EXISTING BIBLIOGRAPHIC RECORD

308
Z
Box 908 Feenstra, Y
Beschouwingen over de ontwikkeling van handel, cultuur en nijverheid onzer Oost-Indische Buiten-bezittingen en in het bijzonder van de Molukken. Amsterdam, J. G. Stemler, 1880.
32 p.

1. Moluccas - Econ. condit.

NNC

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 11:1 IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 10-10-97 INITIALS: PB

TRACKING # : 28843

FILMED BY PRESERVATION RESOURCES, BETHLEHEM, PA.

BESCHOUWINGEN

OVER DE

ONTWIKKELING

VAN

HANDEL, CULTUUR EN NIJVERHEID

ONZER

OOST-INDISCHE BUITEN-BEZITTINGEN

EN IN HET BIJZONDER VAN DE

MOLUKKEN.

DOOR

Y. FEENSTRA.

AMSTERDAM. — JOH. G. STEMLER Czn.
1880.

HANDEL, CULTUUR EN NIJVERHEID

ONZER

OOST-INDISCHE BUITEN-BEZITTINGEN.

BESCHOUWINGEN
OVER DE
ONTWIKKELING
VAN
HANDEL, CULTUUR EN NIJVERHEID
ONZER
OOST-INDISCHE BUITEN-BEZITTINGEN
EN IN HET BIJZONDER VAN DE
MOLUKKEN.

DOOR

Y. FEENSTRA.

AMSTERDAM. — JOH. G. STEMLER Czn.
1880.

De schoonste en rijkste koloniën van den ganschen aardbol zijn gewis onze Oostindische bezittingen. De natuur heeft die gewesten met hare kostbaarste gaven in oneindige verscheidenheid en overvloed bedeeld. — Wij behoeven hierover in geen verderen lof uit te weiden, daar dit zoo ontelbare malen reeds door de grootste natuuronderzoekers en andere reizigers uitvoerig is medegedeeld en zelfs door onze ijverzuchtigste naburen, de Engelschen, is erkend.

En nochtans baart het verwondering, dat, met uitzondering van het eiland Java, dat middelpunt onzer Oostindische heerlijkheid, en eenige beperkte streken op Sumatra en elders, onze Oostindische bezittingen, bekend als de Buiten-bezittingen, algemeen nog slechts zeer oppervlakkig bekend zijn.

Het verbaast den reiziger, die deze Buiten-bezittingen bezocht heeft, wanneer hij over onzen Oostindischen Archipel in Europa hoort spreken, zoo weinig speciale kennis van genoemde streken en hare onmetelijke rijkdommen te ontwaren. Maar onze verwondering klimt, wanneer men hoort hoe men op Java zelf nog zoo weinig kennis draagt van deze heerlijke oorden, die door hunne ligging en de gaven die de natuur daar zoo kwistig heeft uitge-

deeld, bestemd zijn om tot hoogstbelangrijke en welvarende streken in onzen Indischen Archipel te worden gevormd.

Wanneer wij de oorzaak hiervan trachten op te sporen, daartoe de geschiedenis in haren loop volgen en de verschillende toestanden nagaan, dan zijn wij geneigd hiervan een groot deel op rekening te stellen van het vroegere monopolie-stelsel in de Molukken, terwijl het zoo rijke en mildbegiftigde Java een bron van rijkdom in zich zelve had, welke de begeerten van den planter bevredigde, die daar reeds in weelde leefde en in eene meer geordende maatschappij schatten konde verzamelen, zonder op de Buiten-bezittingen zijne blikken te vestigen.

Tot 1824 huldigde ons Indisch Gouvernement het monopolie-stelsel in de Molukken, dat treurige erfstuk der Oostindische Compagnie. De geheele Moluksche Archipel was gesloten voor den groothandel. De specerijteelt was uitsluitend in Gouvernement's handen en in bepaalde kringen teruggebracht, en de daarbuiten gelegen boomen werden vernield. Nu en dan hadden inspectietochten plaats, waarbij alle specerijtuinen die men vond, werden verwoest. De bevolking werd door bezwarende bepalingen gebonden, dienende om het monopolie-stelsel te handhaven, doch waardoor niet alleen hare ontwikkeling werd belemmerd, maar dat zelfs hare welvaart deed verdwijnen.

Vóór onze vestiging in deze gewesten genoot de Moluksche Archipel eene bloeiende welvaart overeenkomstig zijne handelsbronnen en toenmalige beschaving, waarvan eerst de Spanjaarden en Portugeezen de vruchten plukten. Daarop volgde onze overheersching, die door een verkeerd begrepen belang alle energie bij de bevolking uitdoofde. Dit begon men eindelijk in te zien, en na een grondig onderzoek door Baron van der Capellen werd het monopoliestelsel wijselijk opgeheven, dat zóó verderfelijk had ge-

werkt op de ontwikkeling dier schoone streken, dat de sporen daarvan eerst na vele jaren en zeer langzaam konden worden uitgewischt.

De tallooze eilanden van onzen Indischen Archipel leveren, in meer of mindere mate, te zamen eene groote verscheidenheid van hoogst belangrijke producten.

Reeds breidt die productie zich van lieverlede ook belangrijk uit in de Buiten-bezittingen en worden daar nieuwe bronnen van welvaart geopend, die gedurende eeuwen werden verwaarloosd, of onaangeroerd bleven; doch, hoe ook vermeerderd, nog steeds blijft het eene nietigheid bij wat het zoude kunnen zijn en worden. — Zij die ook maar ten flauwste bekend zijn met de onuitputtelijke hulpbronnen, die de zeeën, bosschen, landen en gronden dezer oorden aan de nijverheid en den ondernemingsgeest aanbieden, zullen genoegzaam kunnen beseffen dat er geene grens kan worden gesteld, waartoe de handel en nijverheid in deze oorden door hun ontwikkeling kan worden gebracht.

En dit bewustzijn, dat nog zoovele rijke bronnen kunnen vloeien, die vermeerderde welvaart aan onze nijverheid kunnen schenken; dat daar nog overal zoo vele woeste gronden slechts op ontginning wachten om daaraan schatten te ontwoekeren; dat nu onze Regeering trapsgewijze de belemmeringen heeft weggenomen, die industrieele ondernemingen bemoeilijkten, — dit bewustzijn heeft ons aangemoedigd om de aandacht van het Nederlandsche volk er bijzonder op te vestigen, ten einde de ontwakende belangstelling voor deze schoone en rijke gewesten levendig te houden en steeds meer te doen toenemen.

Het is te hopen dat onze arbeid die belangstelling opwekke, welke het onderwerp zoo ten volle verdient, en

dat men hier te lande tot de overtuiging kome dat er nog zoo vele en overvloedige hulpbronnen van handel en nijverheid in deze rijke Oostindische Buiten-bezittingen kunnen geopend worden, waarvan er vele in het geheel niet of nog zeer gebrekkig en zeer oppervlakkig bekend zijn, doch die intusschen de schoonste resultaten beloven; en dat het geheel aan ons zelven ligt, om als beheerschers van die landen er de meeste directe en indirecte voordeelen van te trekken, zoowel voor het moederland als voor de koloniën zelve.

Onze gevaarlijkste of naijverigste concurrenten in Indië zijn de Engelschen. Zij hebben onze koloniën in het tijdperk der Fransche overheersching overweldigd, deze leeren kennen en naar waarde weten te schatten, en slechts schoorvoetend en met oneindig veel moeite hebben ze die weder ontruimd, toen de Vereenigde Mogendheden over het lot der volkeren beschikten, en uit de puinhoopen van de Republiek der zeven Provinciën, met andere landen vergroot, het Koninkrijk der Nederlanden in luister verrees.

Het Engelsche Gouvernement koesterde eerder vrijzinnige begrippen in het Koloniaal Bestuur dan onze N.-I. Regeering. Zoo lokte het de particuliere krachten en bevoordeelde zijne nijvere onderdanen door hen van belemmeringen en formaliteiten van handel en scheepvaart te bevrijden, en kweekte daardoor voorspoed onder de handelaren uit de bronnen zijner naburen.

Bij het tractaat tusschen Engeland en Nederland in 1824 gesloten, schijnt het de bedoeling te zijn geweest dat Engeland geen vastigheden in den Indischen Archipel zoude bezitten, waartegen Nederland zijne bezittingen op het vasteland van Azië ontruimde. Nochtans schijnt deze bedoeling niet voldoende te zijn bepaald of omschreven.

Want in weerwil daarvan is het eiland Laboean aan de Engelschen, en het gebied van Serawak ter Noordkust van Borneo, door den Sultan van Borneo-Proper aan een Engelsch onderdaan, onder bescherming van het Engelsche Gouvernement, afgestaan. — Engeland heeft in 1847 een tractaat met den Sultan van Broenei gesloten, op den voet van gelijke Mogendheid, doch met de bepaling dat de Sultan geen concessiën aan vreemdelingen in zijn land zou mogen verleenen dan met toestemming van de Engelsche Regeering.

De Sultan van Broenei, — dat uitgestrekte rijk in het noordelijk deel van Borneo, — is een onafhankelijk vorst en als zoodanig gerechtigd tot bijzondere beschikkingen. Wel meent Nederland en ook zelfs Spanje, rechten op deze landen te kunnen doen gelden, toch het kan als een feit worden beschouwd dat Engeland hen hierin voorbij is gestreefd.

Het is dan ook een feit dat veel ergernis verwekt bij hen die meenden dat geheel Borneo aan Nederland behoorde, dat de onafhankelijke Sultans van Borneo een souvereiniteitsrecht hebben afgestaan over een groot gedeelte der Noordkust van Borneo, aan zekeren heer Overbeck, vroeger Oostenrijks Consul te Honkong, en schijnen ook hier weder de Engelschen de toeziende voogdijschap op uit te oefenen.

De heer Overbeck met de zijnen zijn reeds bezig de hulpbronnen dier afgestane landen op te sporen, de administratie van bestuur te regelen en aan Engeland de opperheerschappij aan te bieden. En hoewel wij moeten bekennen dat het niet streelend is voor ons nationaal gevoel, dat de vreemdelingen de vruchten zullen gaan plukken van onze gewaande eigendommen, toch zal er niet veel beter aan te doen zijn dan het als een »fait accompli" te beschouwen en daarentegen onze volle krach-

ten te wijden aan de ontwikkeling van verwaarloosde en nog slechts in naam bestaande, bezittingen, opdat wij in dezen tijd van vooruitgang geene meerdere soortgelijke teleurstellingen zouden hebben te betreuren.

Het veld daartoe is zoo uitgebreid en ruim, dat deze geheele Borneo-quaestie er bij in het niet verdwijnt. En trouwens wat baat eene bezitting als die slechts in naam bestaat! Waarom zouden wij ons slechts op de rijkdom en uitgestrektheid onzer bezittingen verhoovaardigen, zonder hare schatten aan den schoot der aarde, de bosschen en zeëen, te ontwoekeren en nevens de bevordering der koloniale welvaart, de vruchten daarvan naar het moederland te doen vloeien!

Het streven naar voordeel is door alle tijden heen de groote drijfveer in het maatschappelijke leven geweest, zonder er zich veel over te bekommeren uit welke oorden van de wereld deze voordeelen werden verkregen. Toch blijft een nationaliteitsgevoel bestaan, waarbij wij eene eer stellen in alle degelijke ondernemingen van eigen land en volk, liever toch dan den voorspoed van andere landen te helpen bevorderen, door onze kapitalen te wagen in vreemde spoorwegen, buitenlandsche mijnen, enz. — die toch helaas zoo dikwijls schromelijke verliezen opleverden.

En de tijd is niet alleen rijp of geschikt, maar hij eischt een krachtig optreden van ons Nederlanders in de Buiten-bezittingen onzer overzeesche gewesten, in deze eeuw van vooruitgang en wedijver der volkeren, opdat ook bij de ontwikkeling dezer landen onze volksaard niet door vreemde invloeden worde ondermijnd.

Welke belemmeringen ook vroeger hebben bestaan, die de particuliere industrie verijdelden en den lust daartoe verdoofden, sedert ons Indisch Gouvernement een vrijgevig bestuur volgt, kunnen particuliere krachten ondernemingen beginnen zonder tegenwerking te duchten, maar veeleer steun en bescherming verwachten waar het geldt de handhaving harer rechten en tegemoetkoming aan hare billijke wenschen.

In de ontwikkeling onzer eigen krachten moeten wij de mededinging onzer naburen bestrijden. Wij moeten door eigen energie de schatten opsporen, die de landen en zeëen in groote verscheidenheid en overvloed ons aanbieden, zonder bevoorrechting die de energie verlamt, maar steunende op de medewerking der Regeering daar waar de particuliere krachten zoo nuttig voor het algemeen belang kunnen werken, bewust dat de Regeering beseft dat de krachten der particulieren te zamen de natie versterken.

Tot deze zelf-ontwikkeling is het noodig de kennis, die wij van deze streken bezitten, te verzamelen en die op eene praktische wijze, in verband met plaatselijke toestanden, in toepassing te brengen met de hulpmiddelen die de wetenschap ons heden aanbiedt.

Wij zullen beginnen met eenige trekken uit het verleden tot het heden te beschrijven betreffende den Indischen handel, om daarna de voornaamste bronnen van welvaart in de Molukken en hare omgeving te schetsen.

Na de herstelling van het Nederlandsch Staatsbewind in 1814, werden de Oostindische bezittingen weder aan ons toegekend. Eerst in 1816 begonnen de Engelschen met de teruggave van Java, en zoo vervolgens, tot eindelijk, na veel tegenstreven, in 1819 de laatste ontruiming op Sumatra plaats had. En het behoeft nauwelijks in herinnering te worden gebracht, in welken jammerlijken toestand vele bezittingen na die teruggave verkeerden, terwijl tegen de Hollanders een haat was opgewekt die later tot bloedige tooneelen aanleiding gaf.

Sir Stamford Raffles, de schrandere Engelsche Gouver-

neur, die de rijkdommen en bijzonderheden onzer Oost-indische bezittingen had leeren kennen, was over de teruggave uiterst verbitterd, — eene verbittering die door het stelsel van uitsluiting in de Molukken nog verhoogd werd. Hij bedacht de middelen om uit het verdreven land, en nog meer uit het voor den groothandel gesloten gedeelte, de voortbrengselen tot zich te trekken, aan de grenzen onzer bezittingen, en daarbij tevens den Chineeschen handel te vereenigen. Daartoe ontwierp hij het plan van een Centraal Handelsstation tusschen Britsch-Indië, China en den Indischen Archipel, dat, door volkomen vrijheid van alle handelsbewegingen, de hoofdmarkt van de omgeving zoude worden, als het brandpunt van den Oosterschen handel.

Men koos daartoe het eiland Singapore, gelegen aan de punt van het Maleische Schiereiland, dat door zijn gunstige ligging eene uitmuntende gelegenheid aanbood. Reeds in het jaar 1160 hadden de Boegineezen hier eene handelsstad gesticht, in verband met hunnen handel met de Hindo's. Die stad werd echter in 1252 veroverd door den vorst van Madjopahid, die haar geheel verwoestte, zoodat hare bevolking in 1819 nog slechts uit 150 Maleiers bestond.

In 1818 wisten de Engelschen met den van Nederland afhankelijken Sultan van Riouw schikkingen te treffen over den afstand van dit eiland Singapore, dat zij in 1819 tot eene vrijhaven verklaarden, waar geene in- en uitgaande rechten noch havengelden zouden worden geheven, zoodat de handel zich daar geheel onbelemmerd zoude kunnen ontwikkelen.

En de verwachting daarvan werd niet beschaamd. De handel, van alle knellende banden bevrijd, ontwikkelde zich daar bijzonder snel. Van alle kanten hadden nederzettingen plaats, daar men te wel de voordeelen be-

greep die de gunstige ligging en toestand dezer haven opleverde.

De bevolking nam in korten tijd verbazend toe en evenzoo de handel en scheepvaart. Van alle kanten vloeiden de producten naar Singapore en bleef dit niet zonder invloed op den handel van Java. Vooral voor onze Buiten-bezittingen, waar de handel geen voldoende kracht in zichzelf kon of mocht ontwikkelen, werd Singapore het brandpunt der handelsbewegingen. Tallooze Boegineesche handelsprauwen, Chineesche en Arabische kusters en Manillareezen voerden de voortbrengselen onzer Buiten-bezittingen naar Singapore, en ruilden die tegen de Europeesche fabriekswaren, waarvan de inlandsche bevolking de behoefte steeds meer had leeren kennen en waardeeren.

Het was dan ook met bezorgdheid dat onze Nederlandsche Regeering een toestand opmerkte, waarbij onze eigene handel zoo op den achtergrond geraakte ter gunste onzer ijverzuchtige naburen, en poogde zij daarin eindelijk verbetering te brengen door aan onzen Nederlandschen handel eene plaats aan te wijzen, die gelijksoortige voordeelen als Singapore aanbood.

Zij verklaarde daarom, bij Koninklijk besluit, het op enkele uren afstands van Singapore gelegen eiland Riouw op 1 Jan. 1829 tot eene vrijhaven. Dit was juist tien jaren later dan Singapore, toen namelijk die plaats zich reeds belangrijk had ontwikkeld en den handelsstroom in zijnen breeden omvang tot zich had getrokken. Het was dan ook zeker grootendeels daaraan toe te schrijven dat de poging niet baatte en Riouw kwijnende bleef; doch niet minder ongunstig werkte de verkeerde toepassing van het Koninklijk besluit, daar de ambtenaren, met de uitvoering daarvan belast, de eigenlijke beteekenis van een vrijhaven niet schenen te begrijpen, doordien ze de handelsprauwen

aan allerhande lastige en kostbare formaliteiten bleven onderwerpen, — zoo zelfs dat prauwen aldaar, voor Java bestemd, naar Singapore uitklaarden en van daar naar Java stevenden, om zich op die wijze te ontslaan van de door haar zoo gehate formaliteiten van het als vrijhaven verklaarde Riouw.

Intusschen was in 1824 het zoo veel besproken en bekende tractaat met Engeland gesloten, waarbij wij ook onze aanspraak op Singapore lieten varen.

In hetzelfde jaar werd het zoo verderfelijke monopoliestelsel in de Molukken opgeheven; en nadat de pogingen om den handel der Boegineezen, enz., naar Riouw te trekken, totaal mislukt waren en vrijzinniger beginselen in het Koloniaal Bestuur indrongen, werd in 1846 Makassar tot eene werkelijke vrijhaven verklaard.

In 1848 werden ook deze rechten aan Menado en Kema toegekend en volgden in 1854 Amboina, Banda, Ternate en Kajeli.

De vruchten van dit vrije en onbelemmerde handelsstelsel bleven niet weg. Het schiep vernieuwde moed, geestkracht en leven in de verdoofde handelsstemming van onze Makassaarsche en Moluksche handelaren, en vond zijn belooning in de steeds toenemende ontwikkeling op handelsgebied.

De inlandsche handelsvaartuigen, die meerendeels Singapore tot het middelpunt hunner handelsbewegingen hadden gekozen, verlieten weder van lieverlede die richting, zoodra Makassar en de Moluksche havens van de belemmerende banden waren ontslagen, en zij daar gelijke vrijheden vonden als Singapore hun aanbood.

Evenzoo begonnen de Chineesche en andere Oostersche kooplieden met dezen verbeterden toestand hun voordeel te doen. In plaats van naar het verwijderde Singapore te stevenen, bleven ze op de plaatsen van hunnen werkkring, zoolang de voordeelen hunner in- en verkoopen opwogen tegen de in vele opzichten bezwarende reizen naar Singapore.

Vooral waren het de kleine vaartuigen die er aanvankelijk het grootste nut in vonden, terwijl de kusters van Chineezen, andere Oosterlingen en daar gevestigde Europeanen nog dikwijls Singapore als de voor hen voordeeligste haven bleven beschouwen, omdat, wegens de omvangrijkheid van haren handel er veeltijds meer voor hunne verzamelde waren was te bedingen en ze ook vele artikelen aldaar geschikter konden inkoopen. Sedert echter de rechtstreeksche handel van Macassar met Europa geregeld plaats vond en zich allengs uitbreidde, trok die ook meer en meer de aandacht van alle Oostersche handelaren. En ofschoon nog veel van de verzamelde producten naar Singapore vloeit, heeft intusschen Macassar, dat wegens zijn gunstige ligging en reeds bestaanden handel eene groote aanlokkelijkheid en geschiktheid aanbiedt, van lieverlede zich tot eene noemenswaardige koopstad gevormd, die, behalve met Java, Singapore en Europa, ook met China en Amerika in rechtstreeksche handelsbetrekkingen staat.

De Moluksche havens echter bleven van den rechtstreekschen handel met Europa verstoken, omdat ze geen kracht genoeg in zich zelven schenen te kunnen ontwikkelen, om eene geregelde gemeenschap met Europa te onderhouden. Vandaar dat ze hare behoeften ontvingen van Batavia, Samarang, doch ook vooral van Soerabaija en van Makassar, en omgekeerd de opgekochte of verzamelde producten daarheen zonden. Het ligt voor de hand dat de import-goederen daardoor veel hooger moesten betaald worden, terwijl de producten door dezen tusschenhandel niet de hoogste markt bedongen. Zelfs Manilla en Singapore deelen nog aanmerkelijk in dezen tusschenhandel, doordien jaarlijks eenige ra-schepen, door Chineesche Manillareezen ingehuurd en van Singapore uitgaande, als drij-

vende magazijnen de Molukken geregeld doorkruisen, en daar eene soort van ruilhandel drijven, die zeker winstgevend genoeg voor hen is om jaarlijks terug te komen.

In dezen toestand is verandering te bespeuren. Celebes, Borneo en de Molukken hebben nieuwe productiebronnen doen kennen en in exploitatie gebracht en aan andere uitbreiding verschaft, waardoor de voortbrengselen voor den uitvoer zeer zijn toegenomen; en de toenemende beschaving en ontwikkeling hebben der bevolking meerdere behoeften doen kennen, waardoor ook de import sterk is toegenomen. Deze vermeerderde in- en uitvoer, de verlaagde scheepsvrachten met Europa, het toenemend handelsverkeer door stoomvaartverbindingen, en de naijver, die onzen tijd kenmerkt, schiepen een krachtigen ondernemingsgeest om de rechtstreeksche vaart tusschen Europa en die plaatsen in het leven te roepen.

Behalve de geregelde maandelijksche stoomvaart van Batavia door de Molukken, via Samarang en Soerabaija, van de Nederl.-Indische stoomvaartmaatschappij, die betrekkelijk het rechtstreeksche verkeer met Europa, als eene voortzetting van de Nederlandsche stoomlijnen kan worden beschouwd, onderhoudt genoemde stoomvaartmaatschappij geregelde lijnen van Batavia of Soerabaija naar Sumatra, Borneo en Java's kustplaatsen en heeft verder eene geregelde vaart in het zuidelijk deel van den Archipel in het leven geroepen. Het was de heer Hartog, van Banda, die met zijn stoomschip *Egeron* de dankbaarheid van het Indische publiek verdient, doordien hij door zijn initiatief eene lijn in exploitatie bracht, die nu door de Nederl.-Indische stoomvaartmaatschappij vanwege de regeering voortgezet, weldra de rijke vruchten der ontwikkeling zal doen oogsten.

Verder werden nog korte lijnen van Macassar af als uitgangspunt aangelegd, zoo als naar Koetie en terug en naar Boeton via diverse plaatsen en terug, terwijl van

Soerabaija naar Ampanan nog eene afzonderlijke kustlijn wordt onderhouden.

Getuigt reeds deze vermeerderde geregelde stoomvaart van een levendiger handelsverkeer, hetwelk de inlandsche bevolking aanspoort meerdere natuurschatten te verzamelen, in ruil tegen wat de Europeesche industrie haar aanbiedt, om haar levensgenot te verhoogen, — een krachtiger optreden van den meer directen handel met Nederland strekte tot een spoorslag van verhoogden ijver en tot eene krachtiger ontwikkeling van die rijke, schoone streken, die reeds zoo ongelooflijk lang zijn verwaarloosd.

Behalve eenige rechtstreeksche aanvoeren van Gouvernements-steenkolenladingen en kleine kostbare vervoeren per Nederlandsche stoomschepen, met overlading te Batavia in en uit de Nederlandsch-Indische stoomschepen, baande het brikschip »Vrijheid", toebehoorende aan de leden der Moluksche Handelsvereeniging, hierin den weg. In 1878 bracht dit schip via Macassar eene lading stukgoederen van Amsterdam naar Menado, hetgeen in 1879 met eene volle lading van Amsterdam naar Menado rechtstreeks geschiedde Deze onderneming vond algemeene navolging en sedert beginnen Menado en Amboina reeds meer geregeld in die rechtstreeksche vaart te deelen, zij het dan ook in gemeenschap met het naderbij gelegene Macassar. — Als een natuurlijk gevolg van deze rechtstreeksche vaart naar de Molukken trachten deze bodems weder eene retourlading te bekomen naar Nederland of naburige havens en vandaar dat men zich beijvert om de markt tot die plaatsen te trekken, en de producten die hare omgeving oplevert, op te koopen, omdat de inkoopswaarde op die plaatsen lager is dan op de gewone plaatsen van uitvoer naar Europa, wegens besparing van vracht en vermijding van verhoogde onkosten.

De versnelde gemeenschap en het gemakkelijker vervoer

brachten onwillekeurig verandering in toestanden en wij zien dit niet alleen in ons eigen vaderland, maar ook in Indië, tot in de Molukken drong die geest eenigermate door. De stoomvaart-stations trekken den kleinhandel van den inlander in meer of mindere mate, naar plaatselijke omstandigheden, tot zich; op al die plaatsen zijn daardoor min of meer handelsvooruitzichten geopend, want overal waar geregelde vrachtvaart bestaat, rijzen de prijzen der producten en dalen de prijzen der invoerartikelen. Het eerste spoort tot verhoogde productie aan en het andere leidt tot meerder gebruik en meerdere behoeften des levens van den inlander en tevens tot meerdere ontwikkeling en beschaving.

Reeds toonden wij aan hoe de Indische stoomvaart in omvang was toegenomen; echter is dit in het noordelijk deel van onzen Indischen Archipel minder merkbaar. Ofschoon in latere jaren de lijn door de Molukken verschillende nieuwe plaatsen als stations in hare route heeft opgenomen, zijn er echter daar nog vele plaatsen, waarop met vrucht eene gemeenschap kan worden onderhouden door *particuliere krachten*. En juist als particuliere onderneming zal geene of slechts eene geringe prijsverhooging plaats hebben, omdat de concurrentie daar niet of minder krachtig werkt, dan op die plaatsen, waar de vrachtbooten ieder de gelegenheid tot verschepen aanbiedt en waar vooral ook de Chinees van profiteert.

Op de van de gewone gemeenschap verstoken plaatsen brengt de producent zijne goederen ter markt, waar hij dit het geschiktste acht, en waartoe de aard van zijn vervoermiddel hem dit toestaat; of hij verkoopt ze aan inlandsche opkoopers of handelaars, die ze op hunne beurt ter markt brengen en waarbij vooral Boegineezen eene hoofdrol spelen.

Het is echter eene bekende waarheid, dat op vele plaat-

sen de inlander niet eer goederen verzamelt dan nadat hij daarop bestelling krijgt met eenig voorschot. Want waar de natuur zelve mild in de behoeften voorziet, zonder dat daartoe arbeid gevorderd wordt, en als dan de behoeften zich bepalen tot hetgeen zoo gemakkelijk verkregen wordt, dan bestaat er geen prikkel onder de bevolking om zich uit eigen beweging aan den arbeid te wijden, die bovendien voor hen eene onzekere waarde oplevert. Het is juist op deze plaatsen, dat eene veelvoudige productie in het leven is te roepen door het vestigen van agenten, waartoe men vooral van beproefde Chineesche handelaren kan gebruik maken, die de producten opkoopen of inruilen tegen behoefte-artikelen van Europeesch fabrikaat. Hoe meer de inlander het gemak en de waarde van de Europeesche artikelen leert kennen, des te meer zal dit zijn lust opwekken, om, door het leveren van de natuurproducten van zijn land, steeds meer van deze artikelen in zijn bezit te krijgen, zoo de gelegenheid hem daartoe gemakkelijk wordt aangeboden.

En juist daar waar de natuur minder ruim in de behoeften voorzag en de bevolking leerde door arbeid en inspanning in haar onderhoud te voorzien, daar heeft zich een nijvere bevolking gevormd, die nevens haar eigene welvaart tot voordeel van den Europeaan is te leiden.

Ontzettend groot is nog het veld van exploitatie, en toch nog zoo weinig weet men van vele als bekend gewaande eilanden van onzen Oostindischen Archipel, waardoor de handelsbronnen nog slechts gedeeltelijk en zeer oppervlakkig bekend zijn.

Het zoo uitgestrekte eiland der Papoeas of Nieuw-Guinea met zijne hooge gebergten en meest nog onbekende rivieren, die geschat worden verre landwaarts in te kronkelen, biedt een belangwekkend veld van ontdekkingen en handels-

ondernemingen aan. De rivieren, als de natuurlijke afvoerkanalen voor de voortbrengselen der binnenlanden, verdienen in hooge mate onze belangstelling. Met de vlotgaande stoomscheepjes van den tegenwoordigen tijd zijn daarlangs de binnenlanden der groote eilanden te bereiken en de daar te vinden en te verzamelen producten naar de kusten te vervoeren.

Doch de bronnen die de handel- en scheepvaart voeden, zullen weldra vermeerderen, naarmate ook de cultuur en industrie zich zullen uitbreiden en verheffen.

Steeds was de handel in de vreemde tropische gewesten de eerste bron waar de Europeaan uit putte en daar waar zich eene gunstige en geschikte gelegenheid aanbood, ontstonden van lieverlede landelijke ondernemingen, mijnwerken, enz., die, als een natuurlijk gevolg, het handelsvertier verhoogen. Borneo, Celebes en de Molukken zijn wegens het belemmerend verleden nog grootendeels in het eerste stadium van Europeesche inmenging, terwijl New-Guinea nog nauwelijks kan gerekend worden dat stadium te zijn ingetreden.

Uitgezonderd de Gouvernements-koffiecultuur te Menado, de specerijtuinen van Banda en Amboina, hebben nog slechts geringe aanplantingen door particuliere Europeesche krachten plaats, waarvan eenige in de nabijheid van Macassar en in de residentie Menado als de voornaamste in aanmerking komen. Doch ook sedert in deze streken het landbezit mogelijk en vergemakkelijkt is geworden, Europeesche nijverheid en ondernemingsgeest hier doordrongen, beginnen de toestanden te verbeteren, en ze zouden reeds de gewenschte vlucht hebben genomen, indien de vereischte kapitalen ruimer vloeiden om landelijke ondernemingen op degelijke en flinke wijze te kunnen uitvoeren.

Doch ook die tijd komt. Reeds zien wij, na het duister verleden, den dageraad gloren, waarvan het steeds toenemend licht zich met helderen morgengloed over deze gewesten zal verspreiden. De ontwikkeling, waarin Java is voorgegaan, zal zich weldra meer en meer over den ganschen O.-I. Archipel verspreiden. Veler blikken zijn dan ook reeds naar deze oorden gericht, nu de bronnen van welvaart in het moederland verminderen, tegen eene vermeerderde bevolking en meerdere behoeften des levens, en de toenemende wetenschappelijke ontwikkeling zijner zonen.

Naarmate stoom en electriciteit de afstanden verminderen en de kennis van gindsche gewesten toeneemt, naar die mate is ook de algemeene belangstelling voor die streken toegenomen.

De tijden zijn reeds lang vervlogen, waarin men met schrik gewaagde van de verre reizen naar het onbekende Oosten, als een toevluchtsoord van jeugdige losbandigen, ongelukkigen en verstootelingen van de familie; — ze behooren tot de geschiedenis, en met verwondering herdenkt het nageslacht die vroegere miskenning van deze heerlijke landen, waar de zon wel warmer gloed verspreidt, het bloed sneller door de aderen doet vloeien en meer afmat dan in het kille, afwisselende klimaat van Nederland, doch waar ook het breed gebladerte een aangenaam lommer biedt en de liefelijke avonden de krachten weer herstellen.

Geen wonder dan ook dat van lieverlede eene nauwe toenadering plaats had tusschen het moederland en zijne koloniën. Men schuwde niet langer deze liefelijke oorden, en 't waren alleen de banden van bloedverwantschap en van vriendschap, die de afscheidstranen deden vloeien van de vele landgenooten die daarhenen togen om hun levensonderhoud te zoeken. Zoo is dan in Indië en

wel vooral op Java het Europeesch, het Nederlandsch element waardig vertegenwoordigd en vormt dit aldaar eene beschaafde maatschappij, niet minder dan in het moederland zelf. Geene familie bijna onder de gegoede standen, die niet een of meer bloedverwanten onder de bewoners van Indië telt, en die daar leven in betere stoffelijke welvaart dan het moederland hun zoude hebben kunnen schenken.

De verbetering van stoffelijke welvaart, de gunstige kansen om in het levensonderhoud te voorzien en schatten te verzamelen, zijn steeds eene spoorslag geweest voor onze jeugdige landgenooten om naar Indië te komen. Meer dan ooit bestaat die lust en ondernemingsgeest, nu thans door verbeterd onderwijs en toenemende wetenschappelijke kennis, zoo vele jonge lieden naar eene maatschappelijke positie dingen, geëvenredigd aan hunne beschaving en ontwikkeling. En waar de bronnen daarvoor in het moederland niet toereikend meer worden bevonden, of niet opwegen tegen de eischen van de tegenwoordige levenswijze, wordt een begeerig oog geslagen op onze rijke Oostindische bezittingen. Een groot gedeelte van hen kiest daartoe de meer zekere loopbaan van gouvernements-ambtenaar, doch dat getal wordt naar de behoefte beperkt. Anderen aanvaarden de meer wisselvallige kansen van het particuliere leven, en zoeken in handel, cultuur of industrie hun bestaan. Ofschoon het veld daartoe nog zoo oneindig ruim en uitgebreid is, wordt de ondernemingsgeest veeltijds getemperd door gebrek aan de middelen, tot de uitvoering benoodigd. Vooral is dit het geval met landbouw en industrieele ondernemingen; want de plaatselijke handel verdeelt zich en wordt beperkt naar vraag en aanbod, maar de cultuur aldaar kent vooreerst geene grenzen en ducht geene mededinging. Ofschoon nu ook Java op eene flinke landbouw-ontwikkeling kan wijzen, waarvan de verschillende cultures van koffie, suiker, thee,

tabak, indigo, rijst, kina en andere kunnen getuigen, die schatten afwerpen, — daarbuiten, en vooral op Celebes, Borneo en in de Molukken, is bijna nog niets daarvoor gedaan, daar de eigenlijke kracht, de hoofdfactor, het kapitaal ontbreekt voor eene goede uitvoering.

Bij het besef dat de ontwikkeling der koloniën de welvaart van het moederland en zijne onderdanen kan bevorderen, zijn zonen de middelen van bestaan en stoffelijke welvaart kan verschaffen, en dus in het algemeen de welvaart van onze Oostindische bezittingen als de rijkste bron voor Nederland kan worden beschouwd, kunnen we niet nalaten den vromen wensch te uiten, dat de Nederlandsche kapitalen wat minder mogen vloeien ten behoeve van buitenlandsche spoorweg- en andere ondernemingen en vreemde staatsleeningen, maar dat onze kapitalisten hunne aandacht zouden willen schenken aan deze zoo hoogst gewichtige en belangrijke bronnen van welvaart in onze Oostindische Buiten-bezittingen, die voor Nederland van zoo veel belang zijn en voor hunne kapitalen, onder goede leiding, de schoonste resultaten beloven.

Wij willen aannemen, dat onze kapitalisten in het algemeen minder bekend zijn met de nijverheidsbedrijven, die in onze koloniën met voordeel geëxploiteerd kunnen worden, dan met de genoemde leeningen. En reeds die gaven meermalen gevoelige verliezen, ofschoon dan ook de schuld daarvan wel eens zal kunnen worden geweten aan eene te lichtvaardige en te eenzijdige beoordeeling van de zaak, waarbij de financieele quaestie op den voorgrond gesteld en minder op de soliditeit van onderneming of land gelet werd. Daarom is het niet alleen nuttig en gewenscht, maar zelfs een vereischte om bij elke onderneming, waarvoor men de publieke deelneming wenscht in te roepen, de gronden duidelijk aan te geven waarop hare levensvatbaarheid berust, opdat het publiek de kansen

kunne beoordeelen, die de ondernemingen het aanbieden en waardoor het vertrouwen in de zaak zal worden bevestigd.

In algemeene trekken zullen wij nog eenige zaken en toestanden schetsen, met het doel ook de levensvatbaarheid van koloniale ondernemingen van cultuur en nijverheid aan te toonen; die eerst naar de volle waarde zullen kunnen worden beoordeeld, naarmate die meer in bijzonderheden worden behandeld, iets waartoe de strekking en beknoptheid van dit geschrift niet bestemd is.

Het is bekend dat de vulkanische gronden de meest vruchtbare zijn.

Vele onzer Oostindische bezittingen hebben haar ontstaan of vorming te danken aan de uitwerkingen van het onderaardsche vuur, dat groote massa's grondstof naar de oppervlakte dreef, waarvan nog de vele werkende en uitgedoofde vuurspuwende bergen getuigen. Vooral Java, Banda, en de N. O.-hoek van Celebes leveren de sterkste bewijzen van hunnen vulkanischen oorsprong of hervorming en vandaar ook de bijzondere vruchtbaarheid dier landen, minstens daar waar de grond bepaald zijnen vulkanischen oorsprong aanwijst.

De vruchtbaarheid der vulkanische aarde is merkwaardig. Ze schijnt reeds alle bestanddeelen te bevatten, die voor de voeding der gewassen vereischt worden. Men behoeft die gronden slechts te openen, los te maken, en de vochtigheid te onderhouden, en ze is als het ware onuitputtelijk, daar de opening der gronden, met toevoer van vocht, de ontbinding van de vaste voedende zelfstandigheden bevordert.

Verwonderlijk is dan ook de groeikracht op deze gronden in de tropische gewesten. Het klimaat maakt alle warmte aanbrengende stoffen onnoodig en meststoffen zouden de

goede eigenschappen dier maagdelijke aarde niet verbeteren.

Het N.-I. Gouvernement heeft de waarde dezer gronden ten volle begrepen, toen het Java als middelpunt en zetel van zijn bestuur koos, aldaar de verplichte koffiecultuur in het leven riep en ook dit stelsel in de residentie Menado (N. O.-hoek Celebes) toepaste.

En zeker ook te Menado niet zonder vrucht, want op eene bevolking van p. m. 100000 zielen leverde de Gouvernementsoogst wel eens 30000 picols per jaar, terwijl het met 19 millioen zielen bevolkte Java, op eene enkele uitzondering na, zelden meer dan een millioen picols Gouvernements-koffie levert. Deze in evenredigheid groote productie geschiedt niet ten koste van de qualiteit, want de Menado-koffie wedijvert met de beste Preanger-soorten en staat hier ongeveer 30 pCt. hooger in prijs dan de ordinaire Java-koffie.

Van Menado af verliest de vulkanische Noord-Oosthoek zich in eene reeks van eilanden, waarvan men eerst de Banka-groep heeft en vervolgens de Sangir-eilanden in drie groepen. Vele dezer eilanden dragen de zichtbare getuigenis van hunnen vulkanischen oorsprong, waarvan de vuurspuwende bergen op Groot-Sangir, Siao en Roeang nog de sprekende bewijzen leveren.

Het zijn vooral deze vulkanische gronden, die in de eerste plaats in aanmerking komen voor de cultuur van die koloniale producten, waarvoor deze grondsoort geschikt is. Het klimaat, afhankelijk van hoogte en ligging, wijzigt wéder de meer of mindere geschiktheid van het eene product boven het andere.

Echter zijn het niet alléén deze gronden die de aandacht verdienen. Ook andere aardsoorten, — al bezitten ze dan ook niet die bijzondere eigenschappen, die de oorspronkelijk vulkanische kenmerken, — zijn overal voorhanden, die voor velerlei cultures de geschiktheid bezitten.

Het ligt niet in onze bedoeling om alle bijzonderheden na te gaan, die van invloed zijn bij de verschillende koloniale cultures. Wij kunnen slechts de cultures noemen die in onzen O.-I. Archipel met een gunstig gevolg geëxploiteerd kunnen worden, zoo er voldoende gelet wordt op de keuze van het terrein betrekkelijk ligging, grondsoort en geschiktheid van bewerking; op de arbeidskrachten die er aangewend kunnen worden en op de geschiktheid voor het vervoer der producten. Ook moet men daarbij vooral zorgen, geene cultures te beginnen op gronden die daartoe de vereischten missen.

Paart men bij de genoemde eerste vereischten een zaakkundig bestuur, een ordelijk, zuinig en net beheer, dan zijn de goede resultaten, dooreen genomen, als zeker te beschouwen en vooral dan als de onderneming niet zucht onder een verderfelijken, bezwarenden financiëelen druk.

Bij de behartiging dezer gestelde eischen leveren de koloniale cultures de kansen tot veel grootere voordeelen dan de landbouwondernemingen van het moederland. Wel bestaan ook daar de risico's van misgewas, doch deze zijn van enkele cultures slechts weinig, van andere weder meer. Toch geeft de doorslag gewoonlijk een gunstigen stand, omdat de cultures, waaraan het meeste risico is verbonden, ook veeltijds bij goede oogsten grootere winsten leveren. Hieronder kunnen wij vooral de tabakscultuur rangschikken.

Tot de voor onze O.-I. koloniën geschikte cultures rekenen wij die van de koffie, suiker, rijst, tabak, notemuskaat, thee, kina, peper, kruidnagelen, kokosnoten (voor olie en copra) indigo, gambier, cacao, koffo, kapok, katoen, kaneel, rameh, nopalboom (voor cochenille), vanielje, jute, maïs, enz. terwijl niet onwaarschijnlijk nog vele andere met vrucht zullen zijn aan te wenden.

Van de genoemde cultures is een enkele nog nieuw

en zijn andere minder in onze koloniën inheemsch; toch zijn ook die zeer zeker met goed gevolg op groote schaal te ondernemen.

Ofschoon de gewassen van eenige der cultures slechts een korten groeitijd vereischen, daardoor min kostbaar zijn en spoediger vruchten geven, zijn verreweg de meeste heester- en boomcultures, die een geruimen tijd vorderen voordat ze vruchten leveren; en hoewel dit aanvankelijk grootere uitgaven eischt met rentederving, wordt dit later ruimschoots vergoed door mindere kosten in de bewerking en rijke opbrengst.

De vruchtbare gronden en de tropische groeikracht leveren verder overal in onze Indiën uitgestrekte wouden van velerlei en deugdzame houtsoorten, waarvan ten opzichte van vele, de goede eigenschappen nog geheel of gedeeltelijk onbekend zijn.

Behalve die voor speciale doeleinden, zooals het sandel-, sapan-, ebben-, wortelhout en eenige geneeskrachtige houten of heesters, leveren onze Oost-Indiën, nevens het bekende djati- en ijzerhout, tal van zeer deugdzame en ook fraaie houtsoorten, geschikt voor huis- en scheepsbouw, voor publieke werken, meubelen en andere doeleinden, die wellicht later bij meerdere bekendheid een belangrijken tak van handel en nijverheid zullen uitmaken.

Voorts vindt men op sommige eilanden in grooten overvloed den zoo nuttigen sagoboom, waarvan het product zoowel tot hoofdvoedsel voor den inlander dient, als, voor export bereid, naar Europa wordt verzonden.

Nog leveren de bosschen vele kostbare handelsartikelen, waarvan eenige zonder, andere door een bewerking zijn te verzamelen. Onder deze boschproducten noemen wij vooral de gom-copal, gom-damar, gutta percha, caoutchouc, benzoë, kajoe-poetih-olie, kamfer, bijenwas, rotting, gomoeti, enz.

Behalve de kokosnoot bezit Indië nog vele oliehoudende vruchten en gewassen, waarvan wel eenige tot de oliebereiding worden gebezigd, doch welke industrie voor groote uitbreiding vatbaar is.

Dan nog levert het zoo rijke Indische plantenrijk eene zeer groote verscheidenheid van vezelstoffen, waarvan, behalve de reeds genoemde en de bekende kokosvezels, nog vele zijn waarvan de waarde op industriëel gebied nog niet of slechts flauw bekend schijnt te zijn, en waarvan eenige de bijzondere aandacht tot een nauwkeurig onderzoek verdienen.

Behalve de vruchtbaarheid van den bodem, die men in meer of mindere mate in zijn boom- en plantengroei vindt afgespiegeld, bevatten die gronden in zich nog vele schatten, die, hoewel verborgen, toch nog aantrekkelijkheid genoeg bezitten om de begeerte er naar op te wekken.

Wij bedoelen hiermede de delfstoffen, waarmede onze O.-I. Archipel ook rijk is bedeeld en in eene groote verscheidenheid.

Als de voornaamste noemen wij: goud, ijzer, tin, koper, lood, platina, antimonium, diamanten, steenkolen, zwavel, aardolie, marmer, gips, mica, jodium, bergkristal, enz.

Alle deze stoffen zijn op meerdere plaatsen gevonden en vele zelfs in overvloed en van rijk gehalte. Als men nu bedenkt, hoe ongelooflijk onbekend onze O.-Indische Buiten-bezittingen nog zijn, dan kan men als zeker stellen dat meerdere bekendheid van deze gewesten ook nieuwe ontdekkingen zal ten gevolge hebben.

Het verwekt echter onze verwondering dat er tot nog toe zoo weinig werk is gemaakt om deze schatten uit den schoot der aarde op te delven, daar toch de enkele goed

ingerichte ondernemingen van dien aard groote rijkdommen opleveren. Wij bedoelen hiermede de Gouvernements-tinmijnen op Banka en de particuliere tinmijnen op Billiton. De opbrengst dier mijnen is verbazend groot. Die van Banka leveren jaarlijks meer dan 70000 picols tin, en Billiton, dat bij den aanvang der exploitatie meermalen als eene wanhopige onderneming werd genoemd, levert thans jaarlijks reeds ongeveer 90000 picols tin aan hare Maatschappij, die daardoor een der rijkste ondernemingen van dien aard is geworden, en nog steeds in bloeienden staat verkeert.

Behalve enkele steenkolenmijnen op kleine schaal, waarvan de Gouvernements-onderneming te Koetie vooral dient te worden genoemd en de aan het Gouvernement cijnsbare goudmijnen te Gorontalo en Menado, die wegens den aard der bewerking nauwelijks vermelding verdienen, zijn er tot nu toe geene mijnen van eenige beteekenis door Europeanen in exploitatie. Er zijn echter thans ernstige voorstellen tot ontginning van goudmijnen, petroleumbronnen en steenkoolmijnen op Sumatra, die wellicht spoedig tot rijpheid zullen komen.

De goudmijnen en diamantvelden op Borneo, of elders op kleine schaal, zijn in handen van de Chineesche en inlandsche bevolking, die, ook wegens den aard der bewerking, in het algemeen minder gunstige resultaten geven, dan daarvan is te verwachten.

Ofschoon het overdreven zoeken naar goud weinig maatschappelijk nut sticht, en integendeel veel werkkrachten verslindt die tot een nuttiger werkkring zouden zijn aan te wenden, is die grondstof nu eenmaal als het zoo waardevol algemeen ruilmiddel gehuldigd, en vormt het bezit of nog meer de verkrijging daarvan die aangename gewaarwording waardoor de mensch zoo zeer wordt geprikkeld. Als vertegenwoordigende alle waarden en

daardoor in betrekkelijken zin de geheele wereld beheerschende, is het zoeken naar goud op eigen bodem, geleid door eigen volk, dan ook als eene voordeelige bijzaak sterk aan te bevelen, ook vooral omdat de voordeelen, daardoor verkregen, terugwerken op de ondernemingen van landbouw en nijverheid, die zoo nuttige bedrijven van algemeene welvaart.

Bijzonder vestigen wij de aandacht op de ontginning van ijzermijnen. Op meerdere plaatsen komt het ijzererts in overvloed voor en wel geschikt tot voordeelige exploitatie, vooral daar waar in de nabijheid steenkoolbeddingen zijn gevonden, die, behalve tot andere doeleinden, ook de brandstof kunnen leveren om het erts te smelten. Engeland, België en een gedeelte der Rijnprovinciën leveren het voorbeeld, hoe, door deze samenwerking van grondstoffen, de natuur de bewoners dier landen bevoorrechtte, om zich boven andere volkeren in vele takken van nijverheid, en ook daardoor in welvaart te verheffen.

Behalve het ijzer verdient ook het koper meer bijzondere behartiging. Er zijn vele rijke kopererts-bevattende gronden, waarvan er eenige slechts op exploitatie wachten, om hunne rijkdommen aan de wereld te toonen. Tot nog toe wordt slechts eenig koper door de inlanders ontgonnen, doch hunne wijze van bewerking levert, evenals de goudmijnen, slechts matige uitkomsten, omdat ze de wetenschappelijke kennis en de kracht der kapitalen missen, om op flinke schaal de vereischte doelmatige inrichtingen daar te stellen, die de gunstigste uitkomsten verzekeren, en dezen tak van nijverheid tot een zeer winstgevende zullen doen worden.

Nog bevelen wij ten sterkste de ontginning der steenkolenmijnen aan, op flinke schaal, ten einde daardoor de grondstof goedkooper te doen worden, die de stoomkracht moet voeden, om de nijverheid in hare ontwikkeling te steunen.

Meerdere zaken zijn voorzeker met voordeel te exploiteeren. Het is echter minder ons doel, die alle te schetsen, dan wel in herinnering te brengen dat in onze Oostindische bezittingen een zoo ruim en rijk veld op dit gebied voor ons ligt uitgespreid, dat slechts op Europeesche energie en Europeesche kapitalen wacht, om tot rijke bronnen van voorspoed en welvaart te worden gevormd, en dat verder leiden zal tot meerdere ontwikkeling van vele thans nauwelijks bekende streken.

Nevens de rijkdommen, die onze Indische Archipel op en in de aarde vertoont, leveren ook zijn wateren vele waardevolle handelsartikelen. Behalve een groote overvloed en verscheidenheid van vischsoorten, vormen de Tripang, Schildpad en Agar Agar enz. eene niet onbelangrijke bron van inkomsten voor een deel der Indische bevolking.

Zij leveren verder de prachtige paarlemoerschelpen met de fraaiste paarlen. Vele banken rondom en bij verschillende eilanden in de Molukken worden daartoe bevischt door duikers, tot op die zekere diepte als de natuur hun zonder aanwending van kunstmiddelen veroorlooft. Vele dier bekende banken in het gebied van de sultans van Ternate, Tidore en Batjan, zijn door deze of hunne leenmannen tot kroondomein verklaard, waardoor de Nederlandsche onderdanen, met het oog op bestaande tractaten, die banken niet bevisschen, terwijl de buitenlandsche vaartuigen, meest van Australië, er ongestoord hun bedrijf uitoefenen.

Die toestand klinkt eenigszins vreemd, doch is zeer verklaarbaar. Toch is het wellicht wenschelijk, tot aanmoediging van dien tak van nijverheid bij ons Nederlanders, dat onze Regeering maatregelen zoude weten te treffen,

waardoor deze uitsluiting geheel of gedeeltelijk verviel, of althans wierd beperkt binnen engere grenzen.

Dan nog is het eene bekende waarheid dat de cachelot menigvuldig onzen Indischen Archipel bezoekt, vooral in het Oostelijk gedeelte, waardoor Noord-Amerikaansche walvischvangers daar veeltijds hun bedrijf, en met voordeel, uitoefenen.

De heer Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek, oud-resident, toont in eene brochure de levensvatbaarheid van een cachelot-visscherij in onzen Oostindischen Archipel aan, waarvan eenige denkbeelden wellicht voor eene wijziging vatbaar zijn. Hij besluit zijne beschouwingen met den wensch: »eene Nederlandsche cachelot-visscherij in Indië gevestigd »te zien, waartoe genoegzame Nederlandsche kapitalen »aanwezig zijn, zoo men die maar terug wilde trekken »uit onzekere, duistere, buitenlandsche ondernemingen, om »in zuiverder sfeer terug te brengen, door ze aan goede »Nederlandsche ondernemingen dienstbaar te maken en »hun zoodoende een vruchtbaren en tot ontwikkeling en »vooruitgang voerenden werkkring aan te wijzen."

Ook de oud-Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië J. J. Rochussen heeft reeds vroeger het plan tot oprichting eener dusdanige maatschappij *in* en *nabij* de Moluksche zeeën ontworpen, te vestigen op een der eilanden, en dit plan aan het opperbestuur medegedeeld. Ofschoon hij het ontwerp uit den aard der zaak afhankelijk stelt van de voorafgaande openstelling der Moluksche havens voor den groothandel, blijft hij de hoop voeden dat dit plan eenmaal zal worden verwezenlijkt.

Wanneer wij de voortbrengselen uit het dierenrijk verder nagaan en daartoe terugkeeren op den vasten bodem, noemen wij in de eerste plaats en tevens als nuttige bedrijven de veeteelt en paardenfokkerij, die, naar onze meening, vatbaar zijn tot verbetering en tot uitbreiding

naarmate het Europeesch element meer zijn behoefte daaraan doet gevoelen. Ook is de zijdeteelt met goed gevolg te ondernemen, zooals de proeven, door een inlandsch hoofd te Menado genomen, hebben bewezen.

Tot de voortbrengselen, die in den Indischen handel voor uitvoer verder nog in aanmerking komen, noemen wij: de eetbare zwaluwnestjes, buffelhuiden, koehuiden, horens, horenspitsen, guano, paradijsvogels, diverse vogelhuiden, slangevellen, diverse naturaliën en veelsoortige inlandsche artikelen voor de Chineesche markt.

En tot zoover dan hebben wij in korte, meest zeer oppervlakkige trekken, het veld geschetst voor handel, cultuur en nijverheid, waarvoor onze Oostindische Buitenbezittingen vatbaar zijn. Betreffende de nijverheid hebben wij ons echter slechts tot die weinige bepaald, die uit de omschrijving der voortbrengselen voortvloeiden.

Wij zouden te uitvoerig worden, indien wij alle takken van nijverheid zouden bespreken, die, als een gevolg van de behoeften des tijds en de uitbreiding der Europeesche beschaving, reeds worden beoefend en nog in het leven zijn te roepen. Worden ook eenige dier bedrijven op min of meer volledige wijze daar reeds uitgeoefend, er zijn toch nog vele voor verbetering vatbaar, en vele die men er geheel mist, zouden er een nuttigen en voordeeligen werkkring kunnen vinden.

Tot eene gewenschte ontwikkeling van en tot verbreiding der welvaart in onze Buiten-bezittingen wordt eene uitbreiding van het Europeesch element onder de bevolking wenschelijk en noodig geacht. Wellicht is dit, in den vorm van Europeesche ondernemers of opzichters, tot leiding van de werkkrachten van den Inlander, het ge-

schiktst; het is echter niet onwaarschijnlijk dat eene Europeesche kolonisatie, indien die met de uiterste zorg wordt uitgevoerd, tevens tot dit doel bevorderlijk kan zijn. En daar waar de Indische werkkrachten niet geëvenredigd zijn aan de eischen en behoefte, dienen kolonisatie's plaats te hebben, waartoe wij voor de landbouw-ondernemingen vooral den Javaan aanbevelen. Wij kunnen in deze algemeene beschouwingen hierover echter in geene bijzonderheden treden.

Wanneer wij de legio schrifturen over onze O.-I. bezittingen nagaan en zien hoe telkens weer de gebreken in de koloniale Regeering als het mikpunt van bestrijding werden gekozen, dan komen wij tot een woord van lof aan die onverdroten strijders voor recht en billijkheid, voor vrijheidszin en vooruitgang, die den berg van grieven, ouderwetsche vormen en ondoelmatige wetten hielpen instorten, en brengen wij onze hulde aan de Regeering en volksvertegenwoordiging, die de misbruiken en verkeerdheden hielpen uitroeien, die de belemmeringen van handel en nijverheid hielpen vernietigen en de verouderde begrippen deden wijken voor vrijzinniger beginselen overeenkomstig den geest des tijds.

Valt er ook zeker nog veel te verbeteren, wel altoos zal dit het geval zijn en blijven, zoolang maatschappelijke toestanden onderhevig zijn aan wisselingen en deze weder onderworpen zijn aan verschillende inzichten en beoordeelingen, en vooral dan, wanneer die geleid worden door egoïstische belangen.

Wij kunnen ons dan thans verheugen in het tegenwoordige koloniale Staatsbestuur, dat door zijne beginselen nog vatbaar is voor verdere verbeteringen, waar die noodig blijken te zijn.

En zoo heeft dan de Staat het zijne gedaan. Hij heeft getracht den wensch van het algemeen te bevredigen,

zijne belangen aan de bijzondere belangen zijner onderdanen verbonden, doch ook zijne koloniën onder het bereik zijner burgers gebracht.

Dat dan ook de burgers deze vrijheden waardeeren, en dit toonen door zich met energie te wijden aan de bevordering der hierin geschetste maatschappelijke belangen, en daarbij wel willen beseffen dat er aanwending van kapitalen dient plaats te hebben, om de rijkdommen dezer Buiten-bezittingen dienstbaar te maken aan het algemeen welzijn; die, met goed overleg aangewend, zeker schitterende uitkomsten beloven aan hare ondernemers, de bloei en ontwikkeling dezer min of meer onbekende gewesten zullen bevorderen en eene algemeene welvaart verspreiden.

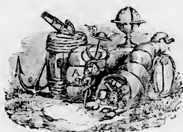
Het is nuttig, dat nieuwe bronnen van welvaart nieuwe werkkringen openen. Stilstand of slakkegang in handels- of industriëele toestanden is achteruitgang bij een toenemende bevolking, in een tijd, waar de wetenschappelijke kennis met reuzenschreden voorwaarts gaat. Getuigt niet reeds de laatste verkiezingsstrijd te Rotterdam, dat velen het beschermende stelsel weder noodig achten, hetwelk de heer H. Muller aldaar, in de N. Rotterdammer Courant, zoo flink en op waardige wijze heeft bestreden!

Hoeveel aangenamer is het toch de vruchten te plukken, die eigen energie ons in den wereldhandel biedt, dan te steunen op bijzondere begunstigingen van den staat. Tot dat besef moet men komen, en daarbij onze kapitalisten tot de overtuiging brengen dat er een schooner werkkring aan hunne kapitalen kan worden gegeven, door die aan de ontwikkeling der rijkdommen onzer prachtige koloniën te wijden en vrede en welvaart te stichten nevens verrassende voordeelen, liever dan die, helaas zoo dikwijls te verstrekken, tot bestrijding der

kosten van gewettigde moord en doodslag, onder twistende volkeren.

Het zal ons aangenaam zijn zoo deze weinige bladzijden met welwillendheid door onze landgenooten zullen worden ontvangen en dat ze mogen bijdragen om eene meer algemeene belangstelling op te wekken voor onze Oostindische Buiten-bezittingen en in het bijzonder voor onze schoone Molukken.

END OF
TITLE